

מי הם הנקראים קהל

פתחא דסוגיא

והלכך כל ששגגו שבעה שבטים על פי הוראת הבית דין, ר"ל בית דין הגדול, מביאין כל השבטים פר, דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר כל השבטים מביאין פר לכל שבט ושבט, שאף אלו שלא חטאו מביאים על ידי אותם שחטאו, כאלו היה רוב צבור, אחד שיש כאן רוב שבטים. ור' שמעון אומר שמנה וכו', ואלו שלא חטאו ולא כלום, אלא אם כן היה שם רוב צבור, והלכה כר' יהודה. הורו בית דין של אחד מן השבטים, ושגג אותו השבט על פיו, ולא היה בו רוב צבור, אותו השבט חייב, שהדי לענין בית דינו רוב הוא. ושאר השבטים פטורים, שהדי אין כאן לא רוב צבור ולא רוב שבטים, דברי ר' יהודה. ופירשו בגמרא שלדעתו שבט אחד בהוראת בית דין הגדול, כל השבטים מביאים. הואיל ושבט אחד אקרי קהל, ואף על פי שאין באותו השבט רוב צבור, ואין הלכה כמותו בשני אלו. וחכמים אומרים שאפילו היה אותו השבט רוב צבור, אין חייבין אלא על הוראת בית דין הגדול של שבעים ואחד, והלכה כחכמים. (מאירי הוריות ד).

כל שיש לו אחוזה איקרי קהל ושאין לו אחוזה לא איקרי קהל

(הוריות 1:)

ביאורא דתלמודא

אמר ליה רב יוסף, כהנים קא אמרת שאני כהנים, דאיקרו קהל - דאתקש לקהל (רש"י). דכתיב על הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר - וכיון דאיקרו קהל, משום הכי קאמר רבי שמעון דפר חטאת דידהו כחטאת שעיר דקהל דמי (רש"י). אלא מעתה - דכהנים איקרו קהל - ניינתו פר בהוראה (רש"י). כיון דחשיבי עם לעצמם כנגד עם הקהל (תוספות הרא"ש). וכי תימא הכי נמי טפי להו שבטים - לר' שמעון הויין י"ג שבטים, ותנן רבי שמעון אומר י"ג פרים פר לכל שבט ושבט ופר לב"ה, דלא הוו אלא י"ב שבטים. (רש"י). אלא אמר רב אחא ברבי יעקב שבטו של לוי לא איקרו קהל - דכל אותן שלא נטלו חלק בארץ, אינם קרוים קהל (תוספות הרא"ש). והוא הדין לכהנים דלא איקרו קהל, דכהנים הויין בכלל שבט לוי (רש"י). דכתיב הנני מפרך והרביתך ונתתיך לקהל עמים - [נסמך ליה] ונתתי את הארץ הזאת לזרעך אחרית אחזת עולם (בראשית מח ד). כל שיש לו אחוזה איקרי קהל וכל שאין לו אחוזה לא איקרי קהל - כהנים ולוים אין להם אחוזה (רש"י). אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי - לדעת האומר ששבט לוי אינו קרוי קהל, על כרחך אי אתה מוצא שנים עשר פרים בפר העלם דבה, אלא שתחשוב אפרים ומנשה בשני שבטים (מאירי). לנחלה חוקשו ולא לדבר אחר - אלא שמעינן מינה דלוי איקרי קהל, וכהנים לא איקרי קהל (רש"י). מכאן אמרו - מדאמר בוידוי ואת האדמה אשר נתת לנו - ישראל ומזורים מתודים (פירוש הריב"ם ז). ר' יוסי אומר יש להם ערי מגרש - ויכולים להתודות על המעשרות שמביאין ממגרש הערים שלהן (פירוש הרע"ב). והלכה כר' יוסי (פירוש המשניות להרמב"ם).

ליקוטא דתלמודא

אמרו ז"ל (הוריות 1:): גבי כהנים המביאים יחד חטאת:

אמר ליה רב יוסף, כהנים קא אמרת, שאני כהנים, דאיקרו קהל, דכתיב על הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר.

עוד אמרו ז"ל (שם ע"ב) בענין כהנים ולוויים האם נקראים קהל:

אלא מעתה, ניינתו פר בהוראה, וכי תימא הכי נמי, טפי להו שבטים. אלא אמר רב אחא ברבי יעקב שבטו של לוי לא איקרו קהל, דכתיב הנני מפרך והרביתך ונתתיך לקהל עמים וגו', כל שיש לו אחוזה איקרי קהל, וכל שאין לו אחוזה לא איקרי קהל. אם כן, חסרי להו י"ב שבטים, אמר אביי אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי. אמר רבא, והא כתיב על שם אחיהם יקראו בנחלתם, לנחלה חוקשו ולא לדבר אחר.

עוד אמרו ז"ל (מעשר שני פ"ה מ"ד) גבי מי שאין לו אחוזה:

מכאן אמרו ישראל ומזורים מתודים אבל לא גרים ולא עבדים משוחררים, שאין להם חלק בארץ. ר' מאיר אומר אף לא כהנים ולוים, שלא נטלו חלק בארץ. ר' יוסי אומר יש להם ערי מגרש.

אור תורה

ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו אחת מקל מצות ה' אשר לא תעשינה ואשמו. ונודעה החטאת אשר חטאו עליה והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת והביאו אתו לפני אהל מועד. (ויקרא ד-יג)

ויאמר אלי הנני מפרך והרביתך ונתתיך לקהל עמים ונתתי את הארץ הזאת לזרעך אחרית עולם. (בראשית מח ד)

והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחיטוש הזה ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים. (שמות יב 8)

האידינא אליבא דשמעתא

לשחוט הפסח כשחלק מהקהל בטומאה

בענין אדם שהיה טמא לנפש ולא יכל לעשות הפסח במועדו, אמרה תורה (במדבר ט י-יא) 'דבר אל בני ישראל לאמה, איש איש כי יהיה טמא לנפש, או בדרך רחקה לכם, או לדרתיכם, ועשה פסח לה'. בחדש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אתו, על מצות ומרורים יאכלהו'. ע"כ. וזהו רק אם יחיד הוא הנטמא, אך אם הקהל נטמא, ייעשה הפסח בטומאה, כמו שאמרו ז"ל (פסחים פ"ז מ"ו), וז"ל: 'נטמא קהל או רובו, או שהיו הכהנים טמאים והקהל טהורים, יעשה בטומאה. נטמא מיעוט הקהל, הטהורין עושין את הראשון, והטמאין עושין את השני'. ע"כ. ונחלקו חז"ל (פסחים פ) בהגדרת קהל לענין זה, וז"ל: 'לא תוכל לזבח את הפסח באחד שעריך. רבי שמעון אומה, אפילו שבט אחד טמא ושאר כל השבטים טהורים, הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן. מאי טעמא דרבי שמעון, קסבר שבט אחד איקרי קהל. רבי יהודה אומר אפילו שבט אחד טמא ושאר כל השבטים טהורין, יעשו בטומאה, שאין קרבן ציבור חלוק. רבי יהודה סבר שבט אחד איקרי קהל, והווי להו פלגא ופלגא, ואין קרבן ציבור חלוק, ועבדי כולהו בטומאה'. ע"כ. הרי שדין זה שייך גם לגבי כהנים או לויים שנטמאו כולם, דנחלקו האם נקראים קהל לגבי ענין זה.

הקרבת קרבן ציבור בשבת

לגבי חשיבותם של כל שבט ושבט אמרו ז"ל (הוריות ו), וז"ל: 'אמר אביי אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי. אמר רבא, והא כתיב על שם אחיהם יקראו בנחלתם, לנחלה הוקשו ולא לדבר אחר. ולא, והא חלוקין בדגלים, כנחלתן כן חנייתן. כדי לחלק כבוד לדגלים'. ע"כ. ברבינו חננאל ביאר הענין, וז"ל: 'פירוש כי כל דגל היו לו ג' נשיאים, ואילו לא נחלק שבט יוסף, היה נשאר דגל אחד בב' נשיאים בלבד, כי שבט לוי לא פוקד, דכתיב והלוים לא התפקדו'. ע"כ. ועדיין צריך

להבין מהו המשמעות שהם נקראים שבט לעצמם, ועיין בפנים יפות (במדבר ז ב), שמבאר שהנפקא מינה הוא לענין הקרבת קרבן ציבור בשבת, וז"ל: 'אלא דאמרין בהוריות שבטו של לוי לא איקרי קהל, אם כן חסרו להו י"ב שבטים, אמר אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי, לנחלה הוקשו ולא לדבר אחר, ולא, והא חלוקין בדגלים, כדי לחלוק כבוד לדגלים. אם כן יש לומר דאיצטריך, דהוא אמינא כיון דנשיא אפרים הקריב בשבת, לא הוי קרבן ציבור דלא איקרי שבט אלא לנחלה, והודיעם הקדוש ברוך הוא, אפילו הכי דוחה שבת, ומזה ידע שסדר הקרבה לפי הדגלים, שיהיה יום השבת לנשיא אפרים'.

לגבי דיורים בחוץ לארץ

אמרו ז"ל (שכל טוב בראשית לו לו) גבי מי שדר בחוץ לארץ, וז"ל: 'ת"ר לעולם ידור אדם בארץ ישראל, ואפילו בעיר שרובה גוים, ואל ידור בחוצה לארץ, אפילו בעיר שרובה ישראל, שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שקיבל עליו מלכות שמים, שנאמר לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים, וכל הדר בחוץ לארץ, דומה כמי שאין לו אלוה'. ע"כ. אמנם לא רק לענין זה נשתנה הדר בחוץ לארץ ממי שדר בארץ ישראל, וכמו שכתב בבאר שבע (הוריות ג), וז"ל: 'אלא גלוי מילתא בעלמא הוא דיושבי חוצה לארץ לא מקרי קהל להיכא דמצריך קרא קהל, ולכן אין צורך שיאמר הכתוב בפירוש דיושבי חוץ לארץ לא מקרי קהל לענין הוראה, אלא די שיאמר דיושבי חוצה לארץ לא איקרו קהל אהיכא דמצריך קרא קהל. והשתא נחזי אנן בקרא היכא דמהדר אקהל ונוציא הנהו דחוצה לארץ, וכיון דאשכחן בתורה גבי הוראה דבעי דלהוי קהל, נתמעטו הנהו דחוץ לארץ משום דאשכחן בקרא אחרנא דלא איקרו קהל'.

עומקא דסוגיא

א. עיין בתוספות הרא"ש (קידושין עג) שכתב דאף למ"ד ששבט לוי לא איקרי קהל הני מילי היכי שנאמר קהל ישראל, אך היכי שנאמר בקהל ה' וודאי הכהנים בכלל הקהל. ולענין האם יש לכהנים אחוזה בארץ ישראל, עיין מה שאמרו ז"ל (תוספתא ביכורים פ"א ה"ב), שכשם שנטלו לויים כן נטלו כהנים בין מדבר מרובה בין מדבר מועט. ועיין עוד מ"ש ברש"י (יומא ג) דאותם כהנים שנטלו נחלה איקראו קהל.

ב. יש לעיין לגבי נס שנעשה לכל שבט לוי או לכהנים האם הוא נקרא נס ליחיד או שהם נקראים קהל ולכן הוא נס לרבים, ועיין מ"ש ז"ל (ירושלמי ברכות פ"ט ה"א), שאין מברכין על הנס שנעשה ליחיד, וגבי נס שנעשה לשבטי ישראל תלו ז"ל הדבר במחלוקת מי מקרי קהל. ועיין עוד בפנ"י (במדבר טו ה) שכתב דאף ששבט לוי לא איקרי קהל מכל מקום איקרי עדה, ובוה ביאר דברי קרח אל משה 'כי כל העדה כולם קדושים', עי"ש דבריו.

כי אי אפשר שכל ישראל יסכימו בחטא (רבינו בחיי)

מראי מקומות

- תוספות הרא"ש הוריות ו;
- רבינו בחיי ויקרא ד יד
- תולדות יצחק ויקרא ד יד
- תוספות הרא"ש קידושין עג.
- תוספתא ביכורים פ"א ה"ב
- פסחים פ"ז מ"ו
- פסחים פ.
- פנים יפות במדבר ז ב
- שכל טוב בראשית לו לו
- באר שבע הוריות ג.
- ירושלמי ברכות פ"ט ה"א